

În acest număr:

Editorial

Biblioteca în pandemie (2) (Vasile Docea) 1

Civilizația lecturii

Monografia (Manuela Zănescu) 2

Artă și cărți

O expoziție ne-mai-văzută. Cuvinte despre miera din cărți (Claudia Bucsay) 8

Pe marginea unei expoziții (Ioan Vultur). 11

Biblioteca memoriei

„Trebuie să iertăm, dar nu trebuie să uităm. Asta este o deviză valabilă pentru orice trecut” (Mălina Duță / Matei Radovan). 13

Pretexte pentru lectură

Zburdă nestingherit plagiatul prin monografismul bănățean (Sorin Forțiu) 19

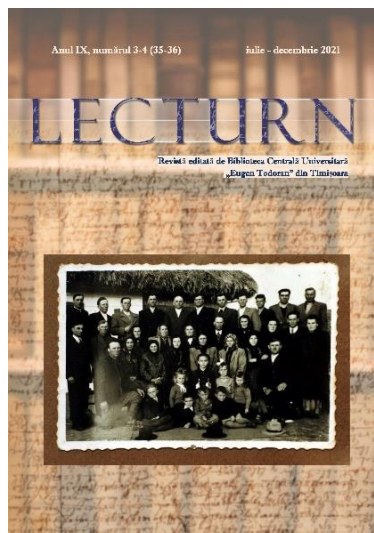
Despre publicistica literară românească din Banat (Claudia Laki) 29

România Mare votează: alegerile parlamentare din 1919 la „firul ierbii” (Florin Lucian Coita) 34

Despre cehii din Banat (Beniamin Palincaș) . . . 37

Ilustrații

Coperta 1: Grup de persoane deportate la Olaru (Roseții Noi), Bărgan, 1951 - 1956. Fotografia face parte din Biblioteca Memoriei (Arhiva de Istorie Orală), colecție a Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” din Timișoara.

LECTURN

Anul IX, nr. 3-4 (35-36), iulie - decembrie 2021

Revistă trimestrială editată de Biblioteca Centrală
Universitară „Eugen Todoran” din Timișoara

ISSN 2286 - 2641

ISSN-L 2286 - 2641

Colegiul editorial:

Florin Cântec, Ionuț Costea, Otilia Hedeșan,
Viorel Marineasa, Mircea Mihăieș, Valentin Orga,
Doru Radosav, Vasile Țăra, Daniel Vighi,
Smaranda Vultur

Redacția:

Redactor șef : Vasile Docea
Secretar de redacție : Gabriel Zănescu
Redactori: Claudia Bucsay, Mălina Duță, Daniel
Luca, Gabriela Panu, Manuela Zănescu
Coperta: Camil Mihăescu

Adresa redacției:

Bdul Vasile Pârvan 4A, Timișoara, România

Tel./Fax: 0040256494004

e-mail: lecturn@bcut.ro

www.bcut.ro/lecturn

Pretexte pentru lectură

Zburdă nestingherit plagiatul prin monografismul bănăţean

Referință
bibliografică

Pseudo-recenzie

de Sorin Forțiu

Acest text nu este o recenzie "clasică" proprie istoriografiei românești. Cei interesați de așa ceva pot consulta aghezmuiala preotului dr. Valentin Bugariu¹. Aceste rânduri vor ridica problema autoplagiatului, plagiatului și a lipsei de cunoștințe istorice a autorului responsabil de textul monografiei² *Bucovăț: Monografie ilustrată*, Ioan Traia³.

Făptuitorul este un fost muzeograf la Muzeul Satului Bănăţean din Timișoara, actualmente pensionar. În perioada 2006–2017, el a publicat, singur ori în colaborare, autor principal ori secundar, nu mai puțin de 16 monografii ale unor sate bănăţene, care însumează peste 3300 de pagini. Trebuie să recunoaștem că este impresionant, în condițiile în care, de obicei, un autor trudește la o singură monografie aproape întreaga sa viață. Să vedem cum a și reușit această performanță ...

Autoplagiatul

Autoplagiatul este „expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv

în format electronic, ale aceluiași sau aceluiași autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale”⁴. Cu alte cuvinte, dacă ai mai publicat un text trebuie să menționezi acest lucru când îl retipărești. În monografia localității Bucovăț, Ioan Traia republică pasaje întregi din monografia satului Răchita⁵ fără a menționa acest lucru. Fără vreun efort, am identificat texte comune răsfirate de-a lungul întregii lucrări dedicate localității făgețene: „Este cunoscut faptul că viața este un complex de fenomene ce se afirmă într-o conexiune indisolubilă de cauzalitate și ca atare ele nu pot fi pe deplin înțelese, decât studiate în această legătură.”⁶

„Existența movilelor de pământ ... dovedește viețuirea omului în această zonă din cele mai vechi timpuri. Numărul mic al movilelor cercetate sistematic ne obligă la prudență în a emite judecăți definitive. Problemele legate de scopul ridicării acestor movile de pământ, cât și modul folosirii lor au constituit preocupări constante în literatura istorică mai veche. Scopul ridicării acestor movile a dat naștere la numeroase ipoteze, fiind socotite fie formațiuni naturale, fie ridicături artificiale (opere ale omului) folosite pentru așezarea unor posturi de pază și supraveghere. Unii istorici le

Notă: azi, în județul Timiș există două localități care poartă numele Bucovăț; comuna de lângă Timișoara și satul aparținător de comuna Dumbrava, în zona Făget. În acest articol se face referire doar la ultima localitate.

¹ Bugariu, 2016, *on-line* https://banat-media.eu/flipalbum/morisena3_16/index.html#p=44 (16.12.2020).

² Dan N. Buruleanu, Ioan Traia, *Bucovăț: Monografie ilustrată*, Editura Solness, Timișoara, 2016, 176 pg.

³ CV 2018 la <https://www.eurostampa.ro/img/file/Ioan%20Traia%20CV%202018.pdf> (16.12.2020).

⁴ Articolul 4, litera "e" din *Ordonanța nr. 28/2011* pentru modificarea și completarea *Legii nr. 206/2004* privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, publicată în *Monitorul Oficial, Partea I*, nr. 628 din 2.09.2011.

⁵ Buruleanu, Traia, 2013.

⁶ Buruleanu, Traia, 2013, p. 20; Buruleanu, Traia, 2016, p. 15.

consideră movile - semn pentru drumuri și vaduri, fără să conteste că majoritatea au totuși un caracter funerar. În 1910 istoricul maghiar B. Kosma socotea că movilele de pământ din Banat, pot fi morminte (curgane), așezări tell sau movile de observație. Încheind această succintă și incompletă trecere în revistă a diferitelor păreri exprimate privind scopul ridicării movilelor de pământ, vom adăuga că în Banat se întâlnesc tell-uri ce se aseamănă cu movilele artificiale de pământ prin dimensiune și formă mai ales în zonele cu o agricultură intensivă. În concluzie, putem spune că movilele de pământ din Banat au avut, ca și cele din alte zone ale țării noastre, o destinație primară căreia odată cu scurgerea timpului i s-au adăugat și alte destinații secundare. Cu prilejul cercetării mai multor tumuli din diferite zone, conținând inhumatii cu ocră din perioada de tranziție sau de la începutul epocii bronzului s-a constatat utilizarea lor pentru mai multe înmormântări succesive, în aceeași epocă. Datarea movilelor de pământ a cunoscut numeroase variante. Referitor la descoperirile din perimetrul satelor Bucovăț, Fârdea, Gladna Montană se poate observa extensiunea mare în spațiu și timp al fenomenului tumular, care acoperă o largă secvență cronologică cuprinsă între etapa finală a epocii neolitice, perioada de tranziție de la începutul epocii bronzului și până-n perioada dacică.

Trecerea în revistă a acestor movile de pământ existente în apropierea Bucovățului ne folosește pentru a schița câteva aspecte concludente din etapele mari ale istoriei vechi din aceste locuri.⁷

„Istoriografia românească a dovedit fără dubii persistența elementului dacic, autohton în timpul stăpânirii romane, aportul său major la sinteza din care s-a plămădit poporul român, ca de altfel și continuitatea vieții dacoromane după abandonarea provinciei Dacia de către Imperiul roman în timpul împăratului Aurelian.”⁸

„Atestarea documentară relativ târzie a comitatelor, ca forme politico-administrative (Timișul – 1177) este și dovada rezistenței vechilor forme de organizare autohtonă – cnezatele, care au contribuit și ele la această încetineală organizatorică. În toată această perioadă, comunitățile românești continuă să se dezvolte, dominația maghiară fiind mai degrabă nominală,

concretizată prin stăpânirea unor așezări întărite (cetăți) și unele dări în natură, plătite de populația românească prin intermediul cnezilor (chinezilor) locali. Stăpânirea ungară asupra Banatului se întărește la începutul secolului al XIII-lea prin introducerea politicii de dăni regale în defavoarea populației locale. Domeniile donate împreună cu locuitorii lor devin dependente de stăpânirea feudală, laică sau ecleziastică nou formată.

Începând cu secolul al XIV-lea se constată o adevărată explozie de atestări documentare ale așezărilor bănățene. Ea nu poate fi pusă nicidecum pe seama unei populări masive, ci doar pe momentul în care aceste așezări omenesci intră în sfera relațiilor de producție de tip feudal, odată cu pătrunderea relațiilor juridice feudale, însemnând că acelea care nu au fost menționate, de regulă, și-au păstrat independența, bazată pe obștea țărănească liberă.”⁹

„Se știe că, odată cu noua ofensivă habsburgică în Balcani și după repetatele înfrângeri suferite în războiul cu austriecii, turcii au luat o serie de măsuri pentru a preîntâmpina răscoala populației creștine din provincie și pentru a-și consolida stăpânirea în Banat. Printr-o iradea (decret) a (sic!) sultanului (măsură fără precedent în Imperiul Otoman), raialele (supușii creștini) din Banat – în majoritate covârșitoare români – primesc dreptul de a transmite posesiunea pământului și averea mobilă urmașilor, putând în același timp să plătească, în bani, obligațiile față de stăpânul moșiei (spahiu), fiind astfel asimilați ca drepturi economice populației musulmane”¹⁰

Acest pasaj este autoplagiat apoi, cu minime modificări, într-un studiu referitor la istoricul satului Izvin¹¹, iar nota 44¹² conține și o referință bibliografică greșită. „Pregătirea profesională a învățătorilor era slabă. Pentru a ridica nivelul acestei pregătiri Deputația ilirică a propus ca inspectorul școlar Iancovici să organizeze cursuri de pregătire cu durata de cinci luni, propunerea a fost acceptată, iar Iancovici după ce a fost instruit în probleme metodice și după ce a alcătuit un manual metodic și-a început cursurile la Timișoara. Cursurile constau în explicarea manualului scris de Iancovici. Se discutau atât problemele de metodica predării, cât și conținutul obiectelor de studiu pe baza manualelor școlare. Cursurile erau predate în

⁷ Buruleanu, Traia, 2013, pp. 24-25; Buruleanu, Traia, 2016, p. 17.

⁸ Buruleanu, Traia, 2013, p. 26; Buruleanu, Traia, 2016, p. 18.

⁹ Buruleanu, Traia, 2013, p. 33; Buruleanu, Traia, 2016, pp. 27-28.

¹⁰ Buruleanu, Traia, 2013, p. 44; Buruleanu, Traia, 2016, p. 43.

¹¹ Traia, 2016, p. 35.

¹² „I. Stoia-Udrea, *Marginale la istoria bănățeană, Timișoara, 1940, p. 89.*” (fals! p. 91 -n.m.) (Buruleanu, Traia, 2016, p. 43).

limba sârbă de T. Iancovici și în limba română de Mihai Roșu, ele fiind cunoscute sub denumirea de norme sau cursuri de normă³². Conducerea de stat austriacă ținea cu strășnicie ca în toate școlile elementare din imperiu să se folosească aceeași metodă de învățământ, considerând că și acesta este un mijloc de întărire a unității statului.”¹³ Acest ultim paragraf se regăsește aproape identic și în monografia localității Căprioara, la care Ioan Traia este coautor¹⁴, iar porțiunea subliniată este, în fapt, un plagiat după un text al lui Victor Țârcovnicu¹⁵. Nu se poate invoca nota bibliografică 32 deoarece citarea textului lui V. Țârcovnicu nu se realizează distinct prin ghilimele, care să definească între ele clar pasajul citat¹⁶.

Sunt chiar mult mai multe pasaje autoplagiate¹⁷, dar cum în cultura română această abatere nu este considerată prea gravă (chiar dacă este!) mă voi opri acum aici.

Plagiatul (copy-paste)

Plagiatul este „expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale”¹⁸. Deci, dacă nu menționezi distinct, prin ghilimele (ori în alt fel), textul preluat întru totul, chiar dacă oferi o notă bibliografică, ai plagiat. În acest caz se află mai multe paragrafe din monografia satului Bucovăț. Sursa principală o constituie o carte publicată de către Petru Ursulescu în anul 2005¹⁹ și republicată în 2018 (2019²⁰)²¹. Ioan Traia cunoaște cartea²², pe care o crede publicată în anul 2006, din care și citează²³. Până în acest moment, fără mari eforturi, pasajele identificate a fi fost plagiate (copy-paste) sunt:

„O analiză pertinentă a situației domeniului Hunedoarei de la sfârșitul secolului al XV-lea, induce la concluzia că situația economică a populației românești din Banatul de nord-est a înregistrat o oarecare îmbunătățire. Această situație a fost favorizată de starea de anarhie și corupție ce s-a instituit în regatul maghiar după moartea lui Matia Corvinul, de năruirea operei de centralizare a statului înfăptuită de acesta, de neputința regelui Vladislav al II-lea a a-și impune pe deplin autoritatea și de neputința perceperii regulate a dărilor. Deoarece armata plătită a regatului era în curs de desfășurare, iar fortificațiile de la graniță și din interior erau în situația de a se năruși, regele Vladislav al II-lea a urmărit să câștige bunăvoința cnezimii române. Astfel, la 20 aprilie 1493, prin intermediul unei diplome regale, se reconfirmă vechile libertăți și drepturi ale acesteia. adecretul (sic!) regal esle (sic!) urmat de altul, din 1495, prin care populația ortodoxă este scutită de plata dijmei către preoții catolici, stipulându-se ca aceasta să fie percepută numai de la credincioșii în folosul cărora respectivii preoți slujesc. Fără îndoială, situația dificilă prin care trecea regatul feudal maghiar și cele două decrete regale au însemnat avantaje pentru populația românească din ținut.”²⁴

„Profitând de această situație, turcii vor interveni cu forțe sporite în vara anului 1552 și la 27 iulie cetatea Timișoarei s-a predat. La auzul veștii despre căderea Timișoarei, comandantul trupei de mercenari de la Lipova, spaniolul Aldana, a părăsit cetatea, retrăgându-se în Transilvania. În felul acesta, turcii au putut să reintre nestingheriți în Lipova (ei au mai stăpânit cetatea scurt timp, în toamna târzie a anului 1551). Recuperarea cetății Lipova a constituit doar premisa extinderii stăpânirii turcești asupra unei treimi (cu aproximație) din teritoriul Banatului de nord-est, cuprins între clina (sic! culmea - Ursulescu)

¹³ Buruleanu, Traia, 2013, pp. 94-95; Buruleanu, Traia, 2016, pp. 98-99.

¹⁴ Colta, Sinaci, Traia, 2011, p. 210.

¹⁵ Țârcovnicu, 1970, p. 53.

¹⁶ mai pe larg, *infra*.

¹⁷ De exemplu, Buruleanu, Traia, 2013, pp. 27-28, („Romanizarea ...”) / Buruleanu, Traia, 2016, p. 20; Buruleanu, Traia, 2013, p. 28 („Continuitatea ...”) / Buruleanu, Traia, 2016, p. 22; etc.

¹⁸ Articolul 4, litera "d" din *Ordonanța nr. 28/2011* pentru modificarea și completarea Legii nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 628 din 2.09.2011.

¹⁹ Ursulescu, 2005.

²⁰ Editura indică anul 2018 în pagina de titlu, iar descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României anul 2019.

²¹ Ursulescu, 2018.

²² Este și indicată și în bibliografia selectivă de la sfârșitul volumului.

²³ de exemplu, Buruleanu, Traia, 2016, p. 30, nota 23; Buruleanu, Traia, 2016, p. 131, nota 13.

²⁴ Buruleanu, Traia, 2016, pp. 30-31; Ursulescu, 2018^a, pp. 170-171.

^a Sunt obligat să mă refer la ediția a II-a a cărții, pe care o am în biblioteca personală, deoarece nu am acces la *editio princeps* din cauza pandemiei COVID-19, care a închis bibliotecile.

nordică a Dealurilor Lipovei și râul Mureș. Succesiv, vor intra în stăpânirea unor garnizoane otomane cetatea Șoimoș, precum și alte cetăți (puncte întărite - Ursulescu) din ținut consemnate în izvoarele documentare încă din secolele al XIV-lea - al XV-lea: Vărădia, Sadia și Căprioara (Kaprevar). Având în vedere importanța strategică a Văii Mureșului, aceste puncte întărite au constituit în trecut, fie proprietăți regale sau ale voievozilor Transilvaniei, fie ale unor personalități de seamă, cu funcții militare și administrative, în cadrul regatului feudal maghiar.²⁵

„... sultanul Sol iman (sic!) cel Mare îl cheamă pe fostul comite al Timișului, Petru Petrovici și îl investește în funcția de ban al Lugojului și Caransebeșului, în anul 1554. Doi ani mai târziu, la 22 octombrie 1556, tot cu sprijin otoman, revine din Polonia la Cluj regina Isabella și este proclamată regentă pe o perioadă de cinci ani, până la majoratul fiului ei, Ioan al II-lea Sigismund. În noua sa calitate, Isabella confirmă pe Petru Petrovici în funcție și scutește teritoriile aflate sub autoritatea acestuia de plata tributului pe care-l datorau turcilor începând cu anul 1552. Dovadă că, în pofida imixtiunilor turcești, respectivele teritorii erau considerate din punct de vedere administrativ și juridic drept părți componente ale Principatului Transilvaniei.”²⁶

„Se pare că la luptele purtate pentru stăpânirea ținutului Făgetului, populația contribuabilă de aici nu a luat parte activă. Atitudinea ei nu trebuie să surprindă, deoarece, fapt dovedit și cu alte împrejurări, românii - ostili oricărei stăpâniri străine nu au avut nici un interes să slujească vreuneia dintre taberele aflate în conflict, într-un anumit mod, ei chiar au profitat de situația confuză creată ca urmare a dezmembrării regatului feudal maghiar. Turcii, nereușind să administreze efectiv ținutul, s-au aflat în imposibilitatea creării unui sistem eficient...”²⁷ Aceste fragmente reprezintă indubitabil plagiate grosolane. Ioan Traia și-a însușit textul lui Petru Ursulescu și l-a prezentat drept creația sa. Sunt sigur că nu am identificat toate pasajele plagiate²⁸.

Mai există o categorie de plagiat (*copy-paste*), care va încerca să fie justificat printr-o "citare defectuoasă":

„În conformitate cu această nouă orientare, George Borbely va trece la acțiune hotărâtă. Pentru început, cucerește din mâinile turcilor cetatea de la Bocșa. Apoi, dinspre Valea Mureșului, se îndreaptă spre Făget. Aici, în vara anului 1595, a avut loc cea mai importantă confruntare cu turcii aflați în zonă. Nu departe de cetate, sigur în hotarul satului Begheiul Mic (consemnat în harta din 1554, Pazest) - pe locul numit și astăzi simbolic Grozești - oastea pașei de Timișoara, cu un efectiv de 8000 de combatanți, a fost, în parte, nimicită, în parte, pusă pe fugă. Cei 200 de ostași turci ieșiți din cetate au pierit până la ultimul. Bătălia, care a avut loc la 13 august 1595 - odată cu victoria lui Mihai Viteazul de la Călugăreni - a consfințit eliberarea pentru un scurt timp a întregii zone nord-estice a Banatului de sub controlul militar turcesc. Victoriile obținute de creștini asupra garnizoanelor turcești staționate în ținutul fagețean (sic!) au însemnat și o posibilitate pentru proprietarii nobili de aici, fugiți din calea turcilor, de a reintra în posesia vechilor proprietăți. Cazurile descendenților a cel puțin două vechi familii de nobili români maghiarizați sunt ilustrative în această privință. Este vorba de familia Bekes - Bekews de Endred-Făget și de cea a lui Turcu Torok de Margina. Spre sfârșitul anului 1595 sau începutul anului 1596, Sigismund Bathory întărește dreptul de proprietate al familiei Bekes asupra Făgetului, investindu-l cu titlul de proprietar pe Ștefan Bekes și cu dreptul de a lăsa proprietatea cu drept de moștenire urmașilor săi²⁹.²⁹ În acest caz, chiar dacă se oferă nota 38³⁰, pentru că este o citare greșită (fără ghilimelele care închid între ele un fragment citat) a rezultat un plagiat (*copy-paste*). În mod normal, când se oferă o notă se presupune că autorul dorește să indice și alte opinii ori materiale relative la subiectul respectiv și nu că întregul paragraf anterior (și chiar mai mult!) este plagiat (*copy-paste*) din acea lucrare. Dacă analizăm în întregime paginile 30-31 ale lucrării monografice dedicate satului Bucovăț, acestea se compun, în fapt, exclusiv dintr-o înlănțuire de paragrafe plagiate: P. Ursulescu (*copy-paste*) – copierea textului lui P. Ursulescu ("citare greșită"/*copy-paste*) – P. Ursulescu (*copy-paste*) – P. Ursulescu ("citare greșită"/*copy-paste*)

²⁵ Buruleanu, Traia, 2016, p. 37; Ursulescu, 2018^a, p. 199.

²⁶ Buruleanu, Traia, 2016, p. 38; Ursulescu, 2018, p. 201.

²⁷ Buruleanu, Traia, 2016, pp. 39-40; Ursulescu, 2018, p. 204.

²⁸ *vide* și Buruleanu, Traia, 2016, p. 32 („Din rândul cnezilor ...”); Achim, 2000, p. 20.

²⁹ Buruleanu, Traia, 2016, p. 39.

³⁰ „*Ibidem*, p. 179”, care conduce la nota 34 („*Petru Ursulescu, op. cit., p. 173-174*”), de unde ajungem la nota 23 („*Petru Ursulescu, Banatul de nord-vest în sec. X-XVI, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2006 (sic! 2005 -n.m.), p. 147*”) (Buruleanu, Traia, 2016, p. 39, 36, 30).

– Viorel Achim ("citare greșită"/*copy-paste*)³¹ și "fenomenul" continuă pe jumătate din pagina următoare cu V. Achim (*copy-paste*)³² – V. Achim ("citare greșită"/*copy-paste*)³³. De asemenea, întreaga pagină 16 conține informații arheologice copiate *ad litteram* după repertoriul arheologic întocmit de către Sabin Adrian Luca, care este "citat defectuos"³⁴. Mi-a și fost "frică" să mai fac alte verificări pentru că există posibilitatea ca toate notele care există în lucrare să fie legate, în fapt, de texte plagiate ...

Acest "sistem de lucru" nu este specific doar monografiei satului Bucovăț. În monografia dedicată localității adiacente, Răchita, găsim:

„Istoricul maghiar Frigyes Pesty amintește de existența domeniului Icus (sic! Icuș -n.m.), care îngloba în hotarele sale cu aproximație întreaga zonă a Făgetului. Se știe că, înainte de 1288, acest domeniu se afla în posesia familiei banului de Severin, Todor. Pornind de la această realitate consemnată de document, este cert că Todor, împreună cu frații săi, banul Mihail și Velici, aveau în subordinea lor mai mulți cneji, care, cu cetele lor, contribuiau la apărarea granițelor Banatului. Din izvorul istoric aflăm că tot înainte ele (sic! de -n.m.) 1288 existau localitățile Icușul de Sus (Fel Ikus) și Icușul de Jos (Olykus). Fel Ikus se afla în apropiere de Nădrag, iar Olykus, presupunem noi, undeva în apropiere de Timișul Mic (Bega), prin părțile Făgetului, deoarece este amintit ca ținând de Arad. Frații banului Todor, banul Mihail și Velici, donează pe vecie posesiunea Icușul de Jos surorilor Cătălina și Agnes și, prin ele, soților acestora, Ivan Oros și Marcu. Aceștia doi trebuie să fi îndeplinit funcția de cneji³⁵”, care este doar un plagiat (*copy-paste*), datorită lipsei semnelor citării, după o comunicare a lui P. Ursulescu susținută la o manifestare științifică³⁵, indicată drept nota 35³⁶.

³¹ Buruleanu, Traia, 2016, pp. 30-31; Ursulescu, 2018, pp. 171-172; Achim, 2000, p. 17.

³² Buruleanu, Traia, 2016, p. 32; Achim, 2000, p. 20.

³³ *vide* totuși Buruleanu, Traia, 2016, p. 32

(„Cercetarea arheologică ...”); Achim, 2000, p. 21.

³⁴ Buruleanu, Traia, 2016, p. 16; Luca, 2010, pp. 50-51, 107, 122-123.

³⁵ Primul număr al anuarului *Analele Banatului* (SN), seria Istorie, publicat în anul 1981, cuprinde „comunicări în cadrul sesiunii științifice consacrată aniversării a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român (6-7 martie 1981)”.

³⁶ Ursulescu, 1981, p. 47.

Să nu ne amăgim cu iluzia că autorul nu știe să citeze corect. Știe³⁷, dar alege deliberat să nu o facă. Adică, plagiază!

Alte comentarii

Monografia satului Bucovăț suferă și de boala istoriografiei românești; cu cât mai vechi cu atât mai bun, de zici că este vorba de un vin și nu de o informație istorică. Astfel, se susține că atestarea documentară a satului Bucovăț (*Bujocz*) se face printr-un act din anul 1440³⁸:

„Prima consemnare a satului Bucovăț în documente, este consemnată în anul 1440, cu (sic!) denumirea de Bujocz, în actul de danie prin care regele Vladislav I donează nobililor Orszagh Mihalynek (sic! Mihály³⁹ -n.m.) și Janos (sic! János -n.m.) cetatea Soimoș (sic! Șoimoș -n.m.) cu satele aparținătoare, printre care și Bucovățul.”⁴⁰ În fapt: **9.08.1440:** regele Vladislav donează moșia regală Bujor din comitatul Timiș⁴¹, împreună cu toate pertinențele acesteia (satele nu sunt menționate), alături de alte moșii din comitatul Hunyad aparținătoare de *honorem Wayuodatus parcium nostrarum Transiluanarum*, ambilor frați Ioan (*vtriusque Joannis*), feciorii lui Wayk de Hyniad, bani de Severin⁴². În aceeași zi, regele ordonă capitlului bisericii din Cenad să trimită un om de mărturie la punerea în posesie, lucru care se întâmplă duminică, 26 septembrie, iar la data de 8 octombrie se emite dovada punerii în posesie⁴³.

Este foarte probabil ca ambele sate Bucovăț, atestate documentar doar în anul 1510, să fi fost ridicate tocmai în perioada în care Huniazii sunt stăpâni aici (1440–1504).

9.12.1440: regele Vladislav (*Wladislaus*) donează magnificului Mihail *Orzaagh de Gwth*, tezaurar regal și alesului Ioan, de asemenea *Orzaagh de Gwth*, precum și moștenitorilor lor, cetatea regală Șoimoș (*Castro Sol[y]mos*) la schimb cu cetatea lor *Er[d]somya* (Vrșac / Vârșeț), pe care tot el le-o

³⁷ de exemplu, Buruleanu, Traia, 2016, p. 18, nota 7;

Buruleanu, Traia, 2016, p. 28, nota 20.

³⁸ Informația este repetată de patru ori de-a lungul cărții (Buruleanu, Traia, 2016, p. 32, 130, 155, 156).

³⁹ aici „*nak*” (l.m.) este doar un sufix desinență de dativ echivalent cu „*lui*” (l.r.); *adományozta Mihálynek* (l.m.) = *i-a donat lui Mihai* (l.r.).

⁴⁰ Buruleanu, Traia, 2016, p. 32.

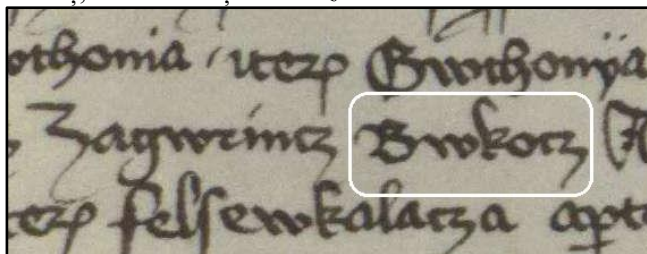
⁴¹ „*Possessiones nostras ... Bosar vocatas in Temesien[si] comitatibus existentes*” (Teleki, 1853, p. 91).

⁴² Teleki, 1853, pp. 89-92, doc XXXIX.

⁴³ Pesty, 1882, pp. 376-378, doc 288.

dăruise mai înainte. Dacă aceștia nu vor putea să o păstreze în pace, să le fie returnată cetatea Vrșac⁴⁴. **9.12.1440:** regele Vladislav (*Wladislaus*) ordonă capitlului bisericii din Buda să trimită un om de mărturie, care să-l însoțească pe unul din oamenii regelui, *Moses vel Nicolaus de Bak, sive Benedictus de Segh, aut Johannes de Erdel*, la punerea în posesie a magnificului Mihail *Orzaagh de Gwth* și a alesului Ioan, de asemenea *Orzaagh de Gwth*, cu cetatea regală Șoimoș (*Castro Solmos*), care fusese dăruită acestora pentru serviciile lor credincioase și care fusese zălogită mai înainte pentru o anumită sumă de bani lui Ladislau *Hagmas de Berekzow* (Beregsău)⁴⁵, fost comite de Timiș, dar fiul acestuia a distrus și a dat foc proprietăților oamenilor loiali regelui din acea cetate, pe de o parte, iar pe de altă parte Ladislau însuși a căzut în păcatul infidelității, pentru că s-a alăturat *peruersis Theutunicis et Bohemis (perverșilor germani și boemi -tr.m.)*, care au răvășit prin foc și au trecut prin sabie mai multe părți ale regatului și astfel și-a pierdut dreptul de gaj⁴⁶.

31.12.1440: capitlul bisericii din Buda îl înștiințează pe rege că omul regelui *Moyse de Baak*, împreună cu magistrul *Briectius*, canonic al capitlului, i-au pus în posesie pe Mihail *Orzaagh de Gwth* și pe Ioan, de asemenea *Orzaagh de Gwth*, cu cetatea regală Șoimoș, împreună cu toate pertinențele acesteia, printre care, la sud de râul Mureș, se numără și *Bwkocz*⁴⁷:

În anul 1884, Pesty Frigyes afirmă că acest *Bwkocz* este Bucovățul de mai târziu⁴⁸. Peste șase ani, în 1890, Csánki Dezső observă că pertinența cetății Șoimoș – numită *Bwkowcz* (3.01.1477)⁴⁹, prediul *Bukovcz* (20.01.1477)⁵⁰ și *Bwkowcz* (25.03.1477)⁵¹ – era situată în comitatul Arad și nu în comitatul

⁴⁴ Pesty, 1882, pp. 381-383, doc 291.

⁴⁵ Regele Albert zălogise cetatea Șoimoș cu pertinențele sale (nenumite!) magnificului Ladislau *Hagymas* de Beregsău, comite de Timiș, iar la data de 8.05.1439 ordonase capitlului bisericii din *Orod* să trimită un martor la punerea acestuia în posesie, iar omul regelui, Petru de *Ellewffalwa*, însoțit de cantorul Matia drept om de mărturie, îl pune în posesie la 20 mai și în alte zile și capitlul emite dovada la 27 mai (DL 13375).

⁴⁶ DL 13597; traducerea documentului a fost oferită de către Sofronie Mureșan (Mureșan, 2014, pp. 49-51).

Timiș⁵², cum ar fi fost normal dacă ar fi fost vorba de Bucovățul de azi, dar nici el nu trage concluzia logică și rămâne la identificare lui Pesty⁵³. Cel care face lumină este Márki Sándor⁵⁴ în 1892⁵⁵; acesta localizează prediul *Bukócz*, pertinența cetății Șoimoș, la poalele dealului *Bukorecz*⁵⁶, între comuna Brestovăț, azi în jud. Timiș și satul aparținător Coșari (numit Chizdia până în anul 1965) (Fig. 1-2).

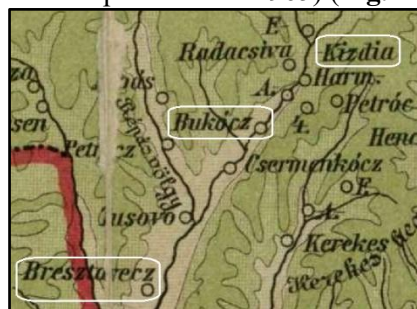

Fig. 1. Harta lui Márki Sándor și Homolka József (1892).

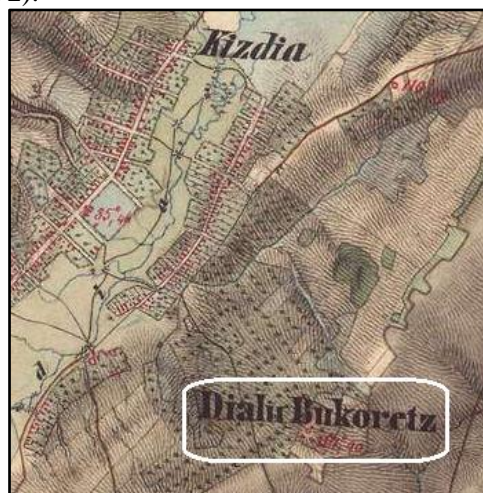

Fig. 2. Franziszeische Landesaufnahme (1806-69).

Trebuie afirmat clar: nu există vreun *Bujocz* în anul 1440! Coriolan Suciuc indică această grafie⁵⁷ greșită, care și ea s-a prăvălit nestingherit prin istoriografie, lingvistică etc. Nu știu de unde a luat-o...

⁴⁷ DL 13597.

⁴⁸ Pesty, 1884a, p. 85.

⁴⁹ DL 17902.

⁵⁰ DL 17904.

⁵¹ DL 17908.

⁵² Csánki, 1890, p. 761.

⁵³ Csánki, 1890, p. 762.

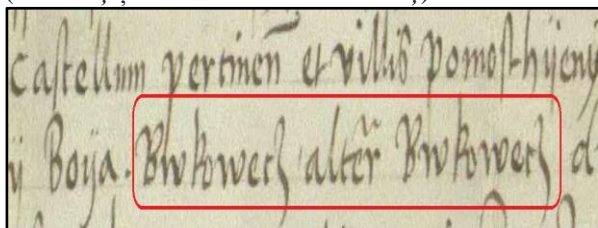
⁵⁴ care și indică greșeala lui CSÁNKI Dezső (Márki, 1892, p. 197, nota 1).

⁵⁵ Márki, 1892, pp. 196-197.

⁵⁶ „*Bukorecz-hegy tövében*” (Márki, 1892, p. 197).

⁵⁷ Suciuc, I, p. 109, sub voce *Bucovăț*.

A testarea documentară a toponimului și satului/localității Bucovăț este mai târzie: **22.03.1510**: regele Vladislav donează nepotului său bun, feciorul surorii sale carnale [Sofia], *Illustrissimum principem dominum Georgium dei gratia Marchionem Brandemburgen[sem], Stetinien[sem], Pomarien[sem], Casswbien[sem], ac Sclauorum ducem, Burggrau[i]um Njwrembergen[sem] Rugi[a]eq[ue] principem, castrum Hwnjad* (cetatea Hunedoara), împreună cu pertinențele sale, printre care se numără și castelele Hațeg, Margina (*Morsyna*) și Mănăștiur (*Wyzesmonosthor*), cu moșiile aparținătoare, care fuseseră ale lui Ioan Corvin, iar prin decesul acestuia, al copiilor săi, Cristofor și Elisabeta, și al văduvei sale, Beatrice de Frangepan [† <12/22.03.1510⁵⁸], soția lui George de Brandenburg, au trecut în posesia coroanei⁵⁹. Printre pertinențele castelului Mănăștiur se află și *districtu Bosorwýdeke* (districtul ținutului/regiunii Bujor; azi, Traian Vuia) din comitatul Timiș, iar printre satele aparținătoare acestuia găsim *Bwkowecz* și *alter[ius/i?]* *Bwkowecz* (*Bucovăț* și *celălalt/ălălalt Bucovăț*)⁶⁰:

În acest moment putem spune că cele două localități sunt pertinențe exterioare ale domeniului cetății Hunedoara.

Modul în care este tratat momentul de către I. Traia este hilar: „În anul 1510 localitatea apare cu denumirea de „Bwcocz”, donată de regele Ladislau al Ungariei lui Ioan Corvinul. Între 1514-1516, proprietate a grofului Georg de Brandenburg, este consemnată în documente cu denumirea de „Bwkowecz” (Also-și *Felsew*-).”⁶¹ Această simplă propoziție conține patru greșeli, care descalifică profesional autorul; în anul 1510 domnea Vladislav, iar Ioan Corvin (nu

Corvinul!), fiul nelegitim al lui Matia Corvin, decedase deja la 12 octombrie 1504, așa că nu avea cum să fie dăruit, iar văduva lui Beatrice de Frangepan se recăsătorise la 21/25(?).01.1509 în Gyula cu George de Brandenburg. În dania din 1510 nu apare o localitate *Bwcocz*, ci două sate *Bwkowecz*.

Începuturile satului Bucovăț se pot clarifica chiar și prin puținele documente care au supraviețuit: începutul sec. XVI (fără dată⁶²): într-un registru de evidență fiscală sunt consemnate a aparține de moșia Bujor (*Pertinencia Bozor*) și satele *Vngor Bwkowecz* (Bucovățul Unguresc) cu 2 iobagi și *Bwkowecz alter* (*celălalt/ălălalt Bucovăț*) cu 8 iobagi, care sunt și înșiruiți după nume⁶³:

Vngor Bwkowecz

Vngor Janus [plătește] 1½ florini

[NN⁶⁴] *Thomas* 1 florin și 25 de denari

Bwkowecz alter

*Magyar Laczko*⁶⁵ 1 florin

*Magyar Ferenc*⁶⁶ *cum fratribus* (*cu frații* [săi]) 3 florini

[NN] *Zthanaza* 50 de denari

Peter Brates 50 de denari

[NN] *Pejka* 60 de denari

[NN] *Mihal* 20 de denari

Janus este *János* (l.m.). *Thomas* (l.l.) poate să fie la fel de bine *Toma* (l.r.) ca și *Tamás* (l.m.) și nu-i știm etnicitatea. Dar cum satul se numește *Bucovățul Unguresc*, putem presupune mai cu temei că era și el ungar (*Tamás*). Cum *Magyar Laczko* plătește 1 florin, iar *Magyar Ferencz* cu frații săi 3 florini, am putea presupune că *Ferencz* are cel puțin doi frați. Dintre ceilalți 4 locuitori ai *alter Bucovăț* doar *Pejka* (Peica) și eventual *Peter Brates* (Péter (!)⁶⁷ Brateș) par români după nume; *Michal* (l.l.) poate fi Mihai (l) (l.r.) ori Mihály (l.m.), nu avem de unde să știm, iar grafia (pre)numelui *Zthanaza* este atât de unică încât ne interzice orice speculație. Deci, din cei 10 locuitori, 6 sunt unguri, doar 2 sunt români și despre alți 2 nu știm ce sunt.

⁵⁸ probabil între 1 iunie și 27 octombrie 1509. O cronică bavareză consemnează moartea ei în luna martie 1510 în timpul nașterii unei fetițe.

⁵⁹ *GyO*, pp. 56-58, doc 84.

⁶⁰ DL 37870, DL 37875 (transcriere din anul 1529); dania a fost publicată de către Iosif PATAKI (Pataki, 1973, pp. 141-144).

⁶¹ Buruleanu, Traia, 2016, pp. 32-33 (fără indicarea unei surse bibliografice!).

⁶² „Probabil primul deceniu al secolului al XVI” (Pataki, 1973, pp. 146-150, doc 28).

⁶³ Pataki, 1973, p. 149; Pesty, 1884a, p. 85; Pesty, 1882, p. 510 (cu mici diferențe de grafie).

⁶⁴ (n.m.); Nomen Nescio (l.l.; nume necunoscut -l.r.).

⁶⁵ i.e. Laczkó, Lackó (l.m.), Lațco, Lațcu (l.r.).

⁶⁶ i.e. Ferenc, Ferencz (l.m.), Francisc (l.r.).

⁶⁷ E ciudat că prenumele este grafiat ungurește; în același act, la doar trei sate distanță, în *Bothinesth* (Botinești) apare „*petrus tripsa*” (Petru Tripsa) (Pesty, 1882, p. 510).

După numărul de iobagi am putea concluda că Bucovățul de Jos ≡ Bucovățul Unguresc și Bucovățul de Sus ≡ *celălalt* Bucovăț.

1514–'16: aflată în proprietatea lui George de Brandenburg, văduvul lui Beatrice de Frangepan, fosta soție a lui Ioan Corvin, de moșia (!⁶⁸) Bujor (*pertinencie Bosor*) aparțin și satele *felsew Bwkwezc*⁶⁹ (Bucovățul de Sus) cu 9 iobagi și *Also Bwkwezc* (Bucovățul de Jos) cu 3 iobagi⁷⁰.

12.1528–02.1529: *Villa* (satul) *Felsew Bwkwezc* (cu 9 iobagi) și *Villa Also Bwkwezc* (cu 3 iobagi) aparțin de *Bosor* (Bujor), pertinentă exterioară a *castru Huniad*⁷¹.

1554–'79: defterele otomane menționează satul *Gorna Buqivač* (Bucovățul de Sus) cu 6 (în 1554), 7 (1569) și 5 (1579) *hane*⁷² și *Dolna Buqivač* (Bucovățul de Jos) cu 10 (1554), 12 (1569) și 13 (1579) *hane* aflate în *nahiye* Bujor din *sancākul* Timișoara, aparținător de *beğlerbeğilikul / vilāyetul* de Timișoara⁷³. I. Traia crede greșit că este vorba de „un defter turcesc din perioada 1554-1579, însoțit de o hartă lămuritoare (fals!⁷⁴)”⁷⁵ și că ar fi vorba de un singur sat Bucovăț⁷⁶.

23.12.1596⁷⁷: Sigismund Báthory, *Transylvaniae, Valachiae Transalpinae et Sacri Romani Imperii Princeps, partium Regni Hungariae Dominus etc. Siculorum Comes*, donează lui Ștefan Josika, *Consiliarium et Cancellarium, nostrum, secundum nos și fraților săi, întregul târg Bujor, cu toate*

pertinențele sale, precum și moșia Fârdea cu pertinențele sale și întregile moșii *Poyen și Lunka*, aparținătoare de *Castellum Marsina* (i.e. Margina), toate aflate în comitatul *Hunyad*⁷⁸. Pesty Frigyes menționează că printre pertinențele târgului Bujor se află și **prediul** (i.e. moșia pustie) *Bukuvetz*⁷⁹ (**Bucovăț**), dar în actul publicat tot de către el se menționează *Bukurvaz*⁸⁰.

12–14.06.1616: Lipova este cucerită de către otomani, iar apoi fortificațiile Margina, Făget, Mănăștiur și Sintești, alături de Șoimoș, Arad, *Eperjes* (Chelmac), *Totvaraggia* (Vărădia de Mureș), sunt și ele predate acestora⁸¹. Zona Făget–Mănăștiur–Margina este controlată de către otomani până la sfârșitul secolului.

Pe baza acestor informații istorice certe se poate infirma aserțiunea că „*satul [Bucovăț], de când se știe, a fost alcătuit numai din familii de români*”⁸², care se bazează doar pe speculații lingvistice⁸³. În fapt, locuitorii inițiali ai celor două sate Bucovăț au fost majoritar unguri⁸⁴ (cu siguranță între 1510–1528/29⁸⁵). Satele dispar între 1579–'96, iar satul "curat"⁸⁶ românesc apare doar în sec. XVII (*post* 1616). În a doua jumătate a sec. XIX, la V și la SV de actuala localitate Bucovăț se întâlnesc toponimele *V[alea]*. *Seliste* și *V[alea]*. *Unguresci*, aflate la mică distanță una de cealaltă și de localitatea de azi, care

⁶⁸ și **nu** de districtul Bujor!

⁶⁹ „*Felsew Bukwezc*” (Pataki, 1973, p. 161).

⁷⁰ Pesty, 1882, p. 505.

⁷¹ Pataki, 1973, p. 218.

⁷² *hane* (*hāne*) = în sens larg, *gospodării / familii* ^a (*de țărani*) (vide Inalcik et alii, 1996, p. 25); *casă, cămin, familie, unitate fiscală alcătuită dintr-un număr relativ de familii, în funcție de loc, timp și categoria impunerii* (Feneșan Cr., 2014, p. 419).

^a Dar și feciorul căsătorit, care încă locuia în casa tatălui său, dar avea o sursă de venit independentă, constituia o *hane* separat față de părintele său.

⁷³ Engel, 1996, p. 37, 178.

⁷⁴ Harta este realizată de către KRATOCHWILL Mátyás pe baza reconstituirilor lui ENGEL Pál și acompaniază cartea acestuia (Engel, 1996). D. N. Buruleanu și I. Traia or fi avut dreptul să o reproducă în monografia Bucovățului, chiar și la o scară mult redusă⁸⁷?

^a Buruleanu, Traia, 2016, p. 34.

⁷⁵ Buruleanu, Traia, 2016, p. 38.

⁷⁶ Buruleanu, Traia, 2016, p. 38.

⁷⁷ Greșit indicat a fi fost în anul 1544 (Buruleanu, Traia, 2016, p. 35).

⁷⁸ Pesty, 1883, pp. 187-188, doc 487.

⁷⁹ Pesty, 1884a, p. 85.

⁸⁰ Pesty, 1883, p. 188.

⁸¹ Pesty, 1884a, p. 154 (dar sursa informație este plastograful KEMÉNY József^a!).

^a Kemény, 1856, p. 18.

⁸² Ursulescu, 2018, pp. 81-82.

⁸³ Ce este grav în toată această poveste este modalitatea în care Petru URSULESCU, care citează din Pesty și Pataki, și pe cale de consecință cunoaște documentele, cele care indică familiile *Vngor* și *Magyar*, alege să altereze deliberat adevărul istoric din motive naționaliste în lucrarea sa de doctorat realizată între 1993–2000, publicată apoi în 2005 și 2018 (Ursulescu, 2018). Apoi, toponimul *Bwkowecz* se găsește și în alte părți ale regatului medieval ungar, care nu știm să fi fost locuite de către români:

7.09.1455: *Bwkowecz* din comitatul Zagreb (azi, Croația; DL 38535).

21.06.1464: *Bwkowecz Maioris et Minoris* aparțin de *castru Lyppowecz* (cetatea Lipócz) din comitatul Sáros (Thallóczy, Barabás, 1913, p. 74).

13.01.1506: *vineam suam Wokowsthyak dictam in promonthorio nostro Zagrabiensi Bwkowecz vocato habitam* (DL 34585).

⁸⁴ Indiferent de cum interpretăm numele de familie *Vngor* și *Magyar*!

⁸⁵ Pataki, 1973, p. 218.

⁸⁶ În secolul XIX, în Bucovăț locuiau și "alții" (de exemplu, 19 în 1847 și 42 în 1880).

probabil⁸⁷ indicau încă Bucovățul Unguresc și vechea vatră a satului (Fig. 3).

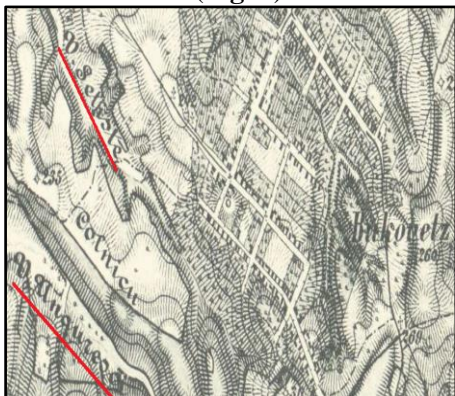

Fig. 3. Franzisco-Josephinische Landesaufnahme (1869-'87).

Pară că tradiția orală a locuitorilor de azi ai satului păstrează un sâmbure de adevăr – „Conform variantei care circulă în popor în legătură cu întemeierea satului și potrivit căreia primii locuitori ai satului Bucovăț ar fi venit din Oltenia, pe vremea turcilor ...”⁸⁸ – și știm și perioada (post 1616 când zona este din nou stăpânită de către otomani). Dar această întregă reconstituire este ratată de către autorul monografiei, Ioan Traia.

Ce ar mai trebui spus despre monografia satului Bucovăț? Unele din pozele realizate de către Dan N. Buruleanu sunt frumoase, dar textul este oribil editat, fiind și plin de greșeli de scriere. Dacă ar trebui să corectez toate prostiile pe care le înșiruie aș fi obligat să scriu dublul celor 176 de pagini, care constituie lucrarea. Aceasta "mustește" de un naționalism desuet la fiecare rând scris, se bazează pe o bibliografie învechită și nu conține, cel puțin partea de istorie, cercetare inedită proprie. Ce rost mai are să spun că autorul, plagiator și diletant, oferă traduceri "după ureche"⁸⁹, care pervertesc sensul informației cuprinse de documentul istoric, nu este capabil nici măcar să identifice *iobagiones VIII*⁹⁰ drept *9 iobagi* și crede că e vorba de „6 iobagi”⁹¹, nu cunoaște ce înseamnă și cum se folosește *apud*⁹² etc.? Ce-i prea mult strică...

⁸⁷ Certitudinea apare doar după realizarea unor periegeze sistematice în zonă.

⁸⁸ Buruleanu, Traia, 2016, p. 33 și reluat *ad litteram* la p. 126.

⁸⁹ traduce „*pertinencia Bosor*”^a (l.l.) drept „*districtul Bujor*” (l.r.) în loc de *moșia Bujor* (Buruleanu, Traia, 2016, p. 131).

BIBLIOGRAFIE

Achim, 2000 = Viorel ACHIM, *Banatul în evul mediu: studii*, Ed. Albatros, București, 2000, 178 pg., ISBN 973-24-0755-7.

Bugariu, 2016 = Pr. dr. Valentin BUGARIU, *Recenzii: Bucovăț. Monografie ilustrată*, În: *Morisena*, Anul I, nr. 3/2016, pp. 44-45.

Buruleanu, Traia, 2013 = Dan N. BURULEANU, Ioan TRAI, *Răchita: Monografie ilustrată*, Ed. Solness, Timișoara, 2013, 176 pg., ISBN 978-973-729-372-5.

Buruleanu, Traia, 2016 = Dan N. BURULEANU, Ioan TRAI, *Bucovăț: Monografie ilustrată*, Ed. Solness, Timișoara, 2016, 176 pg., ISBN 978-973-729-472-2.

Colta, Sinaci, Traia, 2011 = Rodica COLTA, Doru SINACI, Ioan TRAI, *Căprioara. Monografie*, Ed. MIRADOR, Arad, 2011, 274 pg., ISBN 978-973-164-096-9.

Csánki, 1890 = CSÁNKI Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, A M[agyar]. T[udományos]. Akadémia Történelmi Bizottságának megbízásából irta ..., I. Kötet, Budapest, Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, 1890 (Arcanum DVD-Rom könyvtár IV. – Családtörténet, heraldika, honismeret, 2003, ISBN 963 9374 72 5, ISSN 1588-9815), XII + [4] + 788 + [2] pg.

DL = *Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár* (MNL OL), Budapest, HU, *Collectio Diplomatica Hungarica / Diplomatikai Levéltár, Diplomatikai levéltár*.

Engel, 1996 = ENGEL Pál, *A temesvári és moldovai szandzsák török kori települései (1554 -1579)*, Dél - Alföldi Évszázadok, 8, Szeged, 1996, 187 pg. + 1 hartă (reconstituire: ENGEL Pál, desen: KRATOCHWILL Mátyás, Cartographia Kft, Budapest, 1996, 60 × 60 cm, color, scara 1:2000000), ISSN 0237-4587, ISBN 963 7237 24 0.

Feneșan Cr., 2014 = Cristina FENEȘAN, *Vilayetul Timișoara (1552-1716)*, Academia Română, Institutul de Studii Sud-Est Europene, Seria Patrimoniu, Ed. Ariergarda, Timișoara, 2014, 464 pg., ISBN 978-606-93821-0-3.

GyO = VERESS Endre, *Gyula város oklevéltára (1313-1800)*, Gyula M[ező]. Város Kiadása, Budapest, 1938, XIV + 500 pg.

^a Pataki, 1973, p. 218.

⁹⁰ Pataki, 1973, p. 218.

⁹¹ Buruleanu, Traia, 2016, p. 131.

⁹² *vide* Buruleanu, Traia, 2016, p. 131, nota 13.

İnalçık *et alii*, 1996 = [Halil İNALCIK, Suraiya FAROQHI, Bruce McGOWAN, Doland QUATAERT, Şevket PAMUK], *An Economic and Social History of the Ottoman Empire: 1300–1600*, Edited by Halil İNALCIK with Doland QUATAERT, Cambridge University Press, 1996 (*editio princeps* 1994), xxxi + 6 hărți + 1030 pg., ISBN 0 521 34315 1, 0 521 34315 1.

Kemény, 1856 = Gróf KEMÉNY József, *Bethlen Gábor jelleme egykorú vélemények szerint; S 1616 S 1619-beli levelei*, În: *Uj Magyar Muzeum*, Hatodik Folyam: 1856. Első Kötet, pp. 16–27.

Luca, 2010 = Sabin Adrian LUCA, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc - Repertoriu -*, ediția a doua, revăzută și adăugită, Bibliotheca Brvkenenthal XLVI, Muzeul Național Brukenenthal, Sibiu, Editura Altip S.A. - Alba Iulia, 2010, 344 pg., ISBN 978-973-117-261-3.

Márki, 1892 = MÁRKI Sándor, *Aradvármegye és Arad Szabad Királyi Város Története*, Első Rész: *A legrégebbi időkől a török hódításig*, În: *Aradvármegye és Arad Szabad Királyi Város Monographiája*, Aradvármegye, Arad Szabad Királyi Város és az Aradi Kölcsey-Egyesület Monographia-Bizottságának megbízásából szerkeszti JANCsó Benedek, II. Kötet (Első Rész), Kiadja a Monographia-Bizottság, Arad, 1892, Nyomatott RÉTHY L[ipót]. és Fiánál, XIV + 564 pg. + o hartă (*Aradvármegye a középkorban*, Tervezte Dr. MÁRKI Sándor, Rajzolta HOMOLKA József, 1:225000, HÖLZEL [Eduard] és Társa, Magyar Földrajzi Intézetében, Budapesten, [1892]).

Mureșan, 2014 = Sofronie MUREȘAN, *Domeniul Șoimoș în prima jumătate a secolului al XV-lea*, În: *Restituiri bănățene*, II (2014), pp. 42-52.

Pataki, 1973 = Iosif PATAKI, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea: Studiu și documente*, Biblioteca istorică, XXXIX, Ed. Academiei RSR, București, 1973, CXIV+350 pg.

Pesty, 1882 = PESTY Frigyes, *Krassó vármegye története*, Harmadik Kötet. (*Oklevéltár. [1230–1518]*), Krassó-Szörény Vármegye Közönsége, Budapest, Az Athenaeum R[észvény]. Társ[ulat]. Könyvnyomdája. 1882, 514 pg.

Pesty, 1884a = PESTY Frigyes, *Krassó vármegye története*, Második Kötet (Első Rész: [A–L]), Krassó-Szörény Vármegye Közönsége, Budapest, Az Athenaeum R[észvény]. Társ[ulat]. Könyvnyomdája., 1884, 414 pg.

Suciu, I-II = Coriolan SUCIU, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, Întocmit de ..., Vol. 1: A–N; Vol. 2: [Partea întâi:] O–Z & Partea a II-a: *Localități dispărute*, Ed. Academiei Republicii

Socialiste România, București, [1967–'68], 434 + 444 pg.

Teleki, 1853 = TELEKI József, *Hunyadiak kora Magyarországon, X: Oklevéltár*, Pest, 1853, 646 pg.

Thallóczy, Barabás, 1913 = THALLÓCZY Lajos, BARABÁS Samu, *Codex Diplomaticus Comitum de Frangepanibus / A Frangepán család oklevéltára*, Második Kötet: *1454–1527*, Hamis Oklevelek: *1209–1481.*, Magyar Tud[ományos]. Akadémia, Budapest, MCMXIII (i.e. 1913 -n.m.), LXXX + 528 pg.

Traia, 2016 = Ioan TRAI, *Istoricul satului Izvin, județul Timiș / The History of Izvin Village, Timis County*, În: *Analele Aradului*, Anul 2, Nr. 2, 2016, Asociația Națională Arădeană pentru cultura poporului român, pp. 13-63, *on-line* https://www.ccja.ro/ccja/analele-aradului/pdf/002_Ioan_Traia_Istoricul_satului_Izvin-judetul_Timis.pdf (16.12.2020).

Țârcovcu, 1970 = V[ictor]. ȚÂRCOVNICU, *Contribuții la istoria învățământului din Banat (1780–1918)*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970, 328 pg. + o hartă.

Ursulescu, 1981 = Petru URSULESCU, *Permanențe ale vieții românești din zona Făgetului (sec. IX–XVII)*, În: *Analele Banatului: Istorie*, 1981, pp. 45-48.

Ursulescu, 2005 = Petru URSULESCU, *Banatul de nord-est în secolele X - XVI*, Historia, 3, Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara, 2005, 252 pg., ISBN 973-638-198-6.

Ursulescu, 2018 = Petru URSULESCU, *Banatul de nord-est în secolele X - XVII: ediția a II-a* (revăzută și completată), Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara, 2018 (2019), 280 pg., ISBN 978-973-638-635-0.

